

УДК 341.485(=163.41)"1939/1945"
341.485(=411.16)"1939/1945"
341.485(=214.58)"1939/1945"
32:929 Хитлер А.
doi: 10.5937/bastina30-29141

Оригинални научни рад

Бајрам Ђ. ХАЛИТИ*

Универзитет „Никола -Тесла“ у Београду

Факултет за пословне студије и право

АДОЛФ ХИТЛЕР И ГЕНОЦИД НАД РОМИМА, СРБИМА И ЈЕВРЕЈИМА ЗА ВРЕМЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Апстракт: Кроз светску су се историју водили многобројни крвави ратови и сукоби, али Други светски рат био је најразорнији и уопштено произвео највеће губитке у људским, материјалним, инфраструктурним, културолошким и државним ресурсима. Несумњиво највећи кривац за тај, готово катастрофални сценариј, био је Адолф Хитлер. Он је, заједно са својим сарадницима, започео сукоб који ће животима, бедом, несрећом и концентрационим логорима платити милиони људи.

Тај полуобразовани пропали сликар, нерадник, медиокритет и фанатични обожаватељ германске митологије и Вагнера тридесетих се година XX столећа из беспосличара и боема претворио у најспомињанију особу новије историје.

Због својих је фантазија и илузија о расној супериорности Немачку гурнуо у катастрофу од које се опорављала деценијама након завршетка рата, а свастику – стари хиндуистички симбол који персонификује Сунце и плодност, дакле живот – претворио у најомаженију ствар кроз читаву историју људског рода.

У свом систематском приступу убијању милиона мушкараца, жена и деце, која је вршила цивилизована нација, та владавина била је једна од најстрашнијих у историји. Како је цела једна нација могла дозволити да се њоме влада на такав начин? Како је могло да се деси да нико не зна шта му се дешава пред сопственим вратима? Да ли је Немачку насељавало више милиона малих Хитлера – мушкараца, жена који су свако на свој начин, неговали исту мржњу као и њихов фирер? Жестока расправа о томе већ дуго се води и сигурно ће се наставити у будућности.

Адолф Хитлер је покушао да наметне своју визију света засновану на расној неједнакости. Његова владавина представља један од најмрачнијих периода светске историје.

Кључне речи: Детињство Адолфа Хитлера, политичка каријера, нацистички режим, Други светски рат, геноцид, Срби, Јевреји, Роми, (Адолф Хитлер, успон, пораз и смрт).

* Докторант, bajramhaliti3000@gmail.com

ХИТЛЕР АДOLF (20. АПРИЛ 1889–30. АПРИЛ 1945)

Дана 20. априла 1889. године у сеоцу Браснау на аустријско-баварској граници, рођено је дете које је било предодређено да управља у једном од најтежих периода у историји човечанства, диктатор Немачке нешто преко 12 година, по чијем наређењу је побијено шест милиона европских Јевреја заједно с више хиљада комуниста, Цигана, хомосексуалаца и ментално и физички заосталих. Овај тиранин такође је увео свет у рат у којем је живот изгубило преко 40 милиона мушкараца, жена и деце, од тога више од половине њих били су цивили (Клајн 2004: 71).

Као дечак Хитлер се није много радовао. Његов отац, Алојз Хитлер, био је царински службеник, зубац на великом зупчанику, неко ко је патио од комплекса ниже вредности. Женио се два пута (имао је троје деце) пре него што је упознао Адолфову мајку, Клару Пелца, која је од њега била млађа двадесет три године. Због ове разлике у годинама Алојз је малтретирао Клару, па је Адолф као дечак присуствовао очевом насилничком понашању. Жестоко на страни мајке, Адолф је био очајан што не може да јој помогне и то га је учинило крајње рањивим (Клајн 2004: 71-72).

У пролеће 1913. године, са двадесет и четири године, Хитлер је напустио Беч да би избегао регрутацију у аустријску војску. Отпутовао је у Минхен где је наставио свој, помало изолован живот, живећи више у свету маште. У Минхену је почео да формулише оно што ће касније постати његова животна опсесија у погледу Јевреја.

У делу Мајн кампф Хитлер је записао да је тек у зрелом добу постао свестан „јеврејског проблема“, али има много доказа да је његов отац Алојз био жестоки антисемита и нема сумње да је те ставове пренео на своје дете (Клајн 2004: 72).

Године 1923. године Нацистичка партија је почела са организовањем низа нереда у Баварској, Хитлер је био осуђен на пет година затвора због покушаја да свргне баварску владу. Партија је била распуштена, али не за дуго. Пред крај 1924. године Хитлер је пуштен из затвора и обновио је Партију (Твист 2004: 228).

Хитлер је изнад свега желео да формира покрет који ће поломити кичму социјалдемократије и уз то уништити моћ Јевреја (Клајн 2004: 74).

Након што је 1919. године ступио у тек створену Национал-социјалистичку радничку партију (НСДАП) а 1921. године приграбио положај њеног председника, да би притом, иначе демагошке социјалне атрибуте партијског програма, заменио национал-шовинистичким, брзо се афирмише као најекстремнији експонат тежњи реваншистичко-милитаристичких кругова поразене Немачке.

Деветнаестог августа 1934. године Немачка је изашла на изборе и фирер, како ће од тада Хитлер бити познат, покушио је највише гласова-величине

од скоро 90% - од 46 милиона гласача, само око четири милиона имало је храбрости да гласа против њега. Нацистичка револуција била је завршена. Хитлер је постао диктатор Немачке (Твист 2004: 229).

У јутарњим часовима 20. јануара 1933. године, после вишемесечне крваве политичке расправе, Адолф Хитлер је постао канцелар немачког Рајха.

Хитлер је од почетка своје диктатуре користио чињеницу да Вајмарска Република није никада званично укинута. Тај уставни вакум омогућио је Хитлеру да доноси законе како му се прохте. За само неколико месеци положио је кичму целој опозицији, забраном комуниста и социјалдемократских партија. Била су то тешка времена за Немачку и после само годину дана осећало се да ће бити још тежа.

Немачки народ је 19. августа 1933. године позван да изрази слагање с Хитлеровим преузимањем власти. Нису то били избори – више је била реч о народној потврди нове канцеларове улоге. Изашло је четрдесет пет и по милиона гласача иако је преко тридесет осам милиона гласало са „Да“, четири милиона и двеста педесет хиљада имало је храбрости да гласа са „Не“ (Клајн 2004: 77).

Донети су закони (који су касније постали познати као Нирнбершки закони) који су све људе с јеврејском крви лишили права на немачко држављанство, забранили бракове између Јевреја и Немаца и укинули право Јеврејима да буду на некој функцији, па чак и да гласају. То је био државни антисемитизам, подела земље на две класе, од којих она нижа није имала никаква права – народ коме није признато људско порекло (Клајн 2004: 77-78).

СМРТ ПРЕДСЕДНИКА ХИДЕНБУРГА И МЕСТО КАНЦЕЛАРА ЗА АДОЛФА ХИТЛЕРА

Заједно са талентом да пронађе теме на основу којих ће успоставити везу са својим гласачима, Хитлер је показао и изузетну вештину да манипулише правним процедурама. Наиме, од самог почетка његове борбе за власт, изборни резултати нису били довољни да Хитлер успостави апсолутну владавину њихове партије. Хитлер је током својих манипулативних игара користио чињеницу да су његови опоненти било на десници, левици или центру били потпуно подељени. На руку му је ишла светска економска криза, раст незапослености у Немачкој, немогућност Вајмарског политичког режима да се ефективно одбрани. С друге стране, одлучност Хитлерових екстремних десничара и његових конзервативних савезника, као и лоше здравље председника Хиденбурга, коначно су Хитлеру обезбедили место канцелара и тим чином је сахрањен немачки демократски парламентаризам (Grunberg 1979: 45)

ЦИЉЕВИ НАЦИЗМА

Циљеве нацизма Хитлер је изложио 24. фебруара 1920. у програму од 25 тачака, из којих се у пет виде корени будућих злочиначких и геноцидних радњи, а то су:

- захтевамо уједињење свих Немаца у велику Немачку, на основу права народа на самоопредељење;
- захтевамо равноправност за немачки народ у односу на друге народе, поништавање Версајског и Сен-Жерменског мировног уговора;
- захтевамо земљу и територију за исхрану нашег народа и за колонизацију вишка нашег становништва;
- само члан расе може бити грађанин. Члан расе може бити искључиво онај који је немачке крви, без обзира на веру. Према томе, ниједан Јеврејин не може бити члан расе... (антисемитизам је заузимао истакнуто место у Хитлеровој нацистичкој идеологији и пропаганди);
- захтевамо укидање најамне војске и формирање националне армије. Овај програм Хитлер је детаљно разрадио у својој књизи „Мајн Кампф“ издатој 1925. године, образложивши нацистичка гледишта и циљеве, због чега се иста сматра аутентичним извором нацистичке доктрине.

Из његовог програма и књиге, а затим и политике рајхс-канцелара од 30. јануара 1933. године, јасно се види да је планирао и припремао терен за вођење агресорског рата против извесног броја других држава, да је припремао злочин против мира и геноцид над јеврејским, словенским и ромским народом (Халити 1997: 51).

Хитлер је Немачку претворио у тоталитарну државу Увео је фашистичку диктатуру, започео немилосрдно гоњење Јевреја и комуниста, укинуо политичке партије, парламентаризам, синдикате, људска права и слободу штампе. Наука, уметност, привреда, држава и војска укопчавалу се, „глајхшалтују“, у партијски националсоцијалистички апарат (Дашић 2012: 422).

Немачки нацисти су се посебно истицали у распиравању националне и расне мржње. Проповедајући теорију о чистоти германске расе, нацисти су успели да опију и заведу знатан део немачког народа, идеолошки га припремајући за освајачки рат (Дашић 2012:422).

Немачка се убрзано наоружавала и припремала за експанзију нацистичког терора широм Европе (Дашић 2012: 422).

ГЕНОЦИД НАД РОМИМА, СРБИМА И ЈЕВРЕЈИМА

Са циљем заштитити немачке крви масовно је спровођен геноцид над Србима, Јеврејима и Ромима. Најпре у Немачкој, па затим у свим земљама Европе под окупацијом немачког Рајха. Гасне коморе, декрети, одредбе,

прогони, егзекуције без доказа, злочини због превентиве и самозаштите, затвори, гета, забрањене зоне, плинске коморе Аушвица и експериментални скампели доктора из Аушвица, Дахауа и Бухенвалда, Јасеновац и друга мучилишта су однели животе 6.500.000 Јевреја, 700.000 Срба и 3.500.000 Рома. Роми су, једном речју, пролазили кроз Дантеов пакао од Витоса преко Јашија до Аушвица и Јасеновца (Haliti 2006: 37).

У Аушвицу, у Пољској, саграђене су четири велике гасне коморе, од којих је свака могла одједном да прими 2000 жртава. Најпре би их скинули и сатерали унутра после чега су врата херметички затварана и упумпаван смртоносни гас. Жртве су умирале за, отприлике, петнаест минута, зависно од тога где су се налазиле. Био је то геноцид (Klajn 2004: 82).

Поред радних логора и гасних комора, Хитлер је такође одобрио медицинске експерименте на Јеврејима. Задужени „доктори“ нису дозвољавали употребу анестетика, а према каснијим сведочењима у току Нинберског процеса, они су заборављали на патње које су наносили или још горе, уживали су у патњама жртава. Медицински експерименти су укључивали подвргавање пацијената смрзавању, од чега су, наравно, умيرали. Неки су били подвргавани јаком ваздушном притиску, при чему је долазило до распрскавања плућа. Убризгавани су им вируси разних болести да би се видело колико могу да живе без лекова. Било је и извештаја о кастрирању мушкараца (Klajn 2004: 84).

Као додаток мукама Јевреја, Рома и комуниста, после њихове смрти вађене су им златне пломбе, скидано венчано прстење и узиман други накит, од чега су касније прављене златне шишке (Klajn 2004: 84).

На Нинбершком процесу сведоци су изнели изузетно емотивна сведочења о ономе што се догађало. У завршној беседи главног тужиоца, Британца Хартлија Сокроса (који је касније добио титулу лорда), прочитан је један такав исказ о масовном истребљењу Јевреја које су вршиле Хитлерове специјалне снаге, што је навело Алберта Спера, који је био један од оптужених, да призна да га је то прогонило цео живот (Klajn 2004: 84).

Како су Савезници напредовали, вршене су припреме за повлачење владе у Баварске Алпе, али је Хитлер у последњем тренутку објавио намеру да остаје у Берлину. Ту му се придружила Ева Браун, изјављујући да жели да с њим остане до краја. Изненада, завеса се спустила и 22. априла 1945. Хитлер је позвао људе који су му остали лојални (укључујући господина и госпођу Гебелс и њихову децу) да му се придруже у „фиреровом бункер“, бетонском здању петнаест метара испод земље. Од осамнаест просторија шест је било подељено као апартаман за Хитлера и Еву. Релативно безбедно место, мора да је деловао као смртна клопка, било је последње скривалиште пораженог човека. Руси су већ били у граду, бомбе су падале из ноћи у ноћ, у безнадежној ситуацији сазван је састанак и одлучено је да изврше колективно самоубиство. Ипак, Хитлер је имао још много изненађења у рукаву, у рано јутро 20. априла одлучио је

да једном члану преостале групе укаже посебну част. Ева Браун је одувек желела да се уда за Хитлера и сада ће имати то задовољство. Између један и три часа у просторији бункера у којој су се налазиле ратне карте одржано је грађанско венчање. Обавио га је матичар Валтер Вангер кога је Геблес довео у бункер само због тога. И Ева Браун и Адолф Хитлер положили су заклетву да су чисте аријевске крви, а касније је точен шампањац. Касније у току дана стигла је вест да су Хитлеровог друга, диктатора Мусолинија, стрељали Партизани, скупа с љубавницом Кларом Петаци. Мора да је ова вест учврстила Хитлера у решености да себи одузме живот, па су се 30. априла 1945, после ручка, он и Ева повукли у апартамент и затворили врата за собом, Хитлер је пуцао себи у уста, а Ева Браун је узела цијанид (Клајн 2004: 86-87).

Хитлерово тело, према детаљним упуштвима које је оставио, изнето је у башту зграде владе и положено покрај Евиног. Затим су оба тела поливена бензином и запаљена. Шта се десило с пепелом неће се никада сазнати, али да је Трећи Рајх ускоро после Хитлерове смрти био сведен на слично стање историјска је чињеница, јер је 7. маја генерал Алферд Јодискупа с адмиралом фон Фридебургом потписао безусловну предају свих немачких снага, што је затим предочено САД-у, Великој Британији, Француској и СССР-у (Клајн 2004: 87).

СТРАДАЊЕ РОМА ЗА ВРЕМЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Прелазећи из једног у други круг пакла, Роми су у време фашизма били суочени са потпуним уништењем. Други светски рат Ромима је донео највеће невоље које бележи историја овог народа. Хитлер је сматрао постојање Рома највећом увредом расног идеала.

Прогону Рома у Немачкој, и у осталом у целој Европи, претходило је нацистичко преузимање власти 1933. године. Полиција у Баварској, Немачка, водила је централну евиденцију Рома још од 1899. г. а касније је основала комисију за координирање полицијских акција против Рома у Минхену. Године 1933. полиција је у Немачкој започела са ригорознијим примењивањем пре-нацистичког законодавства против оних који су следили животни стил означен са „Цигански”. Нацисти су такве људе третирали као расно „непожељне” и спроводили су систематске мере прогона Рома.

У Берлину, Химлер је основао Централни уред Рајха за сузбијање циганске сметње. Ова агенција је преузела и проширила бирократске мере да се Роми систематски прогањају.

Једна од првих одлука агенције била је да се Роми подвргну расним законима. Након 1936. године, Роми су подвргнути Нинбершким законима. Закону о превенцији наследно болесног потомства, и Закону против опасних криминалаца из навике. Роми који су постали предмет пажње државе били су подвргнути насилној стерилизацији.

Брзо након отварања Олимпијских игара 1936. године, у Берлину, полиција је наредила хапшење и насилно премештање свих Рома из Великог Берлина у Марцан, отворено поље лоцирано близу гробља и депоније за отпатке у источном Берлину. Полиција је опколила све ромске привремене кампове и транспортовала становнике и њихове вагоне у Марцан. Хапшења су започела у 4 сата ујутру 16. јула 1936. године. Униформисана полиција је чувала камп, ограничила слободу кретања у и из кампа. Многи од 600 ухапшених Рома наставило је да иде сваки дан на посао, али се од њих захтевало да се врате сваке вечери. Касније, они су морали да присилно раде у фабрикама оружја.

У логорима, сви затвореници су носили обележја разних облика и боја, који су их идентификовали по категорији затвореника. Цигани су носили црне троугласте закрпе, симбол за „асоцијалне“ или зелене, симбол за „професионалне криминалце“. Обележја су понекад укључивала слово „З“ за „Zigeuner“, немачка реч за Рома.

Нирнбершки закони примењени су на Роме. Кроз медицинска и антрополошка испитивања, тамницења и стерилизацију. Нацисти су тежили да спрече Роме да се мешају са осталим људима „немачке крви“. У очима нациста, Роми су били „асоцијални“ и нису се уклапали у врсту друштва које су нацисти требали да изграде. Нацисти су затварали хиљаде Рома у концентрационе логоре Берген-Белсену, Саксенхаузену, Бухенвалду, Дахау, Маутхаузену и Равенсбрику. Роми су интернирани и убијани од стране Усташа (хрватских фашиста) у концентрационом логору у Јасеновцу. Најмање 23.000 Рома је било регистровано као затвореници у Аушвиц-Биркенау, где је саграђен специјални логор за ромске затворенике, који су наставили да живе заједно као породице.

У лето 1944. године, у Аушвиц-Биркенау, саграђен је специјални логор да прими ромске затворенике, који су наставили да живе заједно као породице. У лето 1944. године, породични логор у Аушвиц-Биркенау био је „ликвидиран“. Сви мушкарци, жене и деца послати су у гасне коморе.

Пет хиљада Рома је транспортовано из Лоца у логор за убијање Хелмно, где су усмрћени гасом у логорима за убијање у Белзецу, Собибору и Треблинки. Мобилни убојити вагони убили су десетине хиљада Рома на Истоку у Баби Јару и другим местима где су били масакрирани. Нацистички доктори су користили Ромске затворенике за медицинске експерименте. Ромска деца су подвргавана бруталним и нехуманим „медицинским испитивањима“ од стране др Јозефа Менгелеа у Аушвицу. Професор Карл Клауберг је водио експерименте стерилизације на јеврејским и ромским женама у Равенсбрику и Аушвицу. Професор Ото Бикенбах је водио експерименте са отровним гасом на ромским затвореницима у Нацвајлер-Струтхоф логору а професор Вернер Фишер и др Карл Георг Хорнек су водили свакојаке експерименте на Ромима у Саксенхаузен логору. Не зна се колико је Рома умрло

као последица свих псеудо-научних експеримената, нити се тачно зна колико је Рома погинуло у холокаусту. Нацисти и њихови савезници су убили, вероватно, између 200.000 и 500.000 од процењених милион Рома који су живели у Европи. У Југославији су само Усташе убиле од 50.000 до 80.000 Рома.

Нацисти су сматрали Роме за „расно инферионе“, а судбина Рома је била иста као и јеврејска. Роми су били подвргнути интернацији, присиљеном раду и масакру. Такође су депортовани у логоре за масовно истребљење. Мобилни убојити вагони су убили десетине хиљада Рома у источним територијама које је немачка окупирала. Даље, хиљаде је убијено у логорима за масовна погубљења у Аушвиц-Биркенау, Хелмну, Белзецу, Собибору и Трелинки. Нацисти су такође утамничили хиљаде Рома у концентрационим логорима у Берген-Белзену, Саксенхаузену, Бухенвалду, Дахау, Маутхаузену и Равенсбрику у Немачкој.

Децембра 1942. године, Химлер је потписао главни налог за депортовање свих Рома у Немачкој. Иако је Химлер дозволио одређене изузетке од депортовања, то је често било игнорисано на локалном нивоу. Чак су и војници у немачкој армији (Вермахт) који су били на одсуству били затварни и депортовани као Роми (Халити 2006:28-35).

МЕДИЦИНСКИ ЕКСПЕРИМЕНТИ НА ЖИВИМ ЉУДИМА

Нацистичко-фашистички злочин геноцида у Европи у току Другог светског рата погодили су, може се рећи, више Роме у односу на Јевреје, Руце, Пољаке и Србе. Геноцидни злочинци су убијали Роме са таквом понижавајућом мржњом у свим приликама – на лицу места, на путу, у логорима, гасним коморама, затворима, укључујући и медицинске експерименте на живим људим (виво експерименти), као да се радило о безвредним животињама.

Експерименте који су вршени над Ромима у нацистичким логорима тешко је описати речима. У дугом низу немачких злочина ништа није тако страшно као мученичка смрт Рома. Све врсте насиља на њима су искушавали. Чешће него било који други народ, они су служили као заморчад за „научне експерименте“ и, ако је у Рвенсбрику неколико Немаца било за казну стерилизирано, шта је то у поређењу са серијским стерилизацијама Рома укључујући и девојчице.

Колико је Рома подвргнуто најдрастичнијим експериментима са разређеним ваздухом, влажним и сувим смрзавањем, са маларијом и сулфамским препаратима, морском водом, разним вирусима, отровним мецима, дејством запаљивих бомби, лечењем легмона биохемијским средствима, пресађивањем коштане сржи.

Менгеле се посебно интересовао за близанце. Ромска деца су га звала чика Менгеле. Када би дошао у Ромски логор, деца су му излазила у сусрет, јер им је често доносио чоколаде приликом инспекције тих шеснаест парова близанаца, на којима је обављао експерименте. Једног дана је лично дошао да их одведе у крематоријум. Деца су, чинило се, предосећала шта их чека. Преклињала су га да их остави у животу. Менгеле их разувери, натера их да се погну у његов ауто и сам их одвезе у крематоријум (Халити 1997: 63-64).

ХИТЛЕРОВО САМОУБИСТВО

Хитлер је до последњег часа свог живота веровао да ће Немачка на чијем је челу победити у Другом светском рату и остварити сан великог Трећег рајха. Надао се да ће се надирање савезника зауставити увођењем новог чудесног оружја са којим је Немачка требало да се појави пред сам свој слом. Када је видео да више нема излаза, 30. априла 1945. године (два дана након убиства Мусолинија од стране италијанских партизана), тачно у 15:30 Адолф Хитлер је са својом женом Евом Браун, с којом се пре тога венчао, попио отров и убили се. Прво је Хитлер дао Еви да попије отров, а затим је он сам то исто учинио. Неколико верних припадника СС су затим у дворишту зграде полили Хитлеров бункер бензином и спалили га (Клајн 1991: 41).

СИМОН ВИЗЕНТАЛ О ГЕНОЦИДУ НАД РОМИМА

„Једини народ који је поред Јевреја био обухваћен расистичким расним законима из 1935. познатим као Нирнмбершки закони били су Роми. Према тим законима, познатим и као „закони за заштиту немачке крви“, једнако кривично дело за немачке грађане било је имати сексуални однос са Ромима као и са Јеврејима“ (Wiesenthal 1998: 249-254).

ЗА ВРЕМЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА ИЗВРШЕН ЈЕ ЗЛОЧИН ГЕНОЦИДА НАД РОМИМА ОД СТРАНЕ НАЦИСТИЧКЕ НЕМАЧКЕ

Роми су народ према којем историја није била нежна, према којем је чак била изузетно сурова. Без обзира што су доживели и проживели многа изузетно тешка стања, многа континуирана обесправљивања, многа понижавања, прогоне и погроме, ипак су остали изразито поносан народ. Прелазећи из једног у други круг пакла Роми су за време фашизма били суочени са потпуним уништењем.

Други светски рат Ромима је донео највеће невоље које бележи историја овог народа. Хитлер је сматрао постојање Рома највећом увредом расног идеала.

Законом о заштити немачке крви масовно је спровођен геноцид над Ромима. Најпре у Немачкој, па затим у свим земљама Европе под окупацијом немачког Рајха.

Геноцид над Ромима проузроковао је у Европи, према неким рачуницама око три ипо милиона жртава. Историчари заборављају тих три и по милиона Рома који су нестали у диму крематоријума или ломача што су их подигли нацисти. Међутим, то је чињеница, у већини дела која обрађују свет концентрационих логора: ни ретка, чак ни фраза. Тишина. Заборав. Роми. Непознато.

Полазећи од уништења у другом светском рату, треба да се покрену питања хуманости, демократије и једнаке вредности свих људи. За сад на овом питању ради једино шведска влада која је у јуну 1997. године на челу са председником владе Гераном Персоном, Карлом Билтом, Олофом Јохансоном, Ларс Лејјонборгом, Марианном Самуелсоном и Алф Свенсоном покренула иницијативу за широк информацијски подухват о уништењу под насловом Жива историја.

Аушвиц-вечна опомена. О њему треба писати, говорити, снимати филмове. Не да би се људи застрашивали, него да се нацизам не заборави и да опомене на опасност која свету прети од растућег нацизма. У тај музеј треба доводити и све оне који данас желе да рехабилитују време нацизма, оне који тврде да није било ни логора, ни истребљења, оне који и 1978. године у неким државама држе књижаре под именованом „Рудолф Хес” са нацистичком литературом и знамењем, оне који толеришу неонацистичке организације и њихово провокативно вршљање на западу. Наравно, и оне који су омогућили да и данас у свету на слободи живе и развијају злочиначку делатност на хиљаде нацистичких злочинаца.

На основу утврђених чињеница, очевидаца, сведока, историјских и правних докумената, неоспорно је да је у току Другог светског рата извршен злочин геноцида над Ромима.

Ромске жртве геноцида нису обештећене. Нико није израчунао колико је данас мање Рома као последица злочина геноцида. Цео свет зна за убиство шест и по милиона Јевреја, цео свет говори о трагедији јеврејског народа а мало ко говори о трагедији Рома, мало ко зна да је у логорима Трећег Рајха страдало три и по милиона Рома.

Наших три и по милиона Рома у Другом светском рату нису још официјелно признати од немачке владе. Нема ниједне службене књиге у којој се говори о ромском холокаусту. Рецимо да је три и по милиона мртвих најближе истини, три и по милиона за један заборављени холокауст. Истина о страдањима наших Рома остала је у Аушвицу.

Надам се да ће овај научни рад широм Европе дати знатан допринос ширењу знања и настави о уништењу и да ће бити полазиште за дискусије између родитеља и деце о моралу, етици и људским вредностима, не само данас него и у будућности. Али ова студија и мој научни рад не може, за оног ко је заинтересован, бити ништа друго него само почетак (Халити 2006: 37-40).

ЛИТЕРАТУРА

- Grundberg 1979: Richard Grundberg, *The 12-Year Reich-A Social History of Nazi Germany*, Holt, Rinehart and Winston
- Дашић 2012: Давид Дашић, *Историја дипломатије*, Београд, Алтера
- Wiesenthal 1991: Simon Wiesenthal, *Jews and Gypsies*, volume I ABC-CLIO, Kalifornija
- Клајн 2004: Шели Клајн, *Највећи злотвори у историји – диктатори*, Београд, д.о.о. Народна књига, Београд,
- Клајн 1991: Лајчо Клајн, *Геноцид и казна*, Београд, И.Б.Н ЦЕНТАР доо, Београд, Haliti
- 2006: Bajram Haliti, *Razmišljanja o romskom pitanju*, Beograd, Nolit
- Porter 2014: Jack Nusan Porter, *Encyclopedia of Genocide*, volume I, ABC-CLIO, Kalifornija
- Ferera 2004: Mirella Ferrera, *Romi nomadski narod*, Varaždin, Stanek
- Hancock 2014: Ian Hancock, "Genocide of Roma in the Holocaust", *Encyclopedia of Genocide*, volume I, CLIO, Kalifornija

Bajram Đ. HALITI

ADOLF HITLER AND THE GENOCIDE AGAINST GYPSIES,
SERBS AND JEWS DURING WORLD WAR II

SUMMARY

Numerous bloody wars and conflicts have been fought throughout world history, but World War II was the most devastating and generally produced the greatest losses in human, material, infrastructural, cultural and state resources. Undoubtedly the biggest culprit for this, almost catastrophic scenario, was Adolf Hitler. He, together with his associates, started a conflict that will pay millions, people with their lives, misery, misfortune and concentration camps.

This semi-educated failed painter, non-worker, mediocrity and fanatical admirer of Germanic mythology and Wagner in the 1930s. century from idlers and bohemians turned into the most mentioned person in recent history.

Because of his fantasies and illusions about racial superiority, he pushed Germany into a catastrophe from which it recovered decades after the end of the war, and turned the swastika - an old Hindu symbol that personifies the Sun and fertility, ie life - into the most hated thing in human history.

In its systematic approach to killing millions of men, women and children, carried out by a civilized nation, that rule was one of the most horrific in history. How could an entire nation allow itself to be ruled in such a way? How could it happen that no one knows what is happening in front of their own door? Did Germany be inhabited by millions of little Hitler - men, women who each in their own way nurtured the same hatred as their Führer? A heated debate on this has been going on for a long time and will certainly continue in the future.

Adolf Hitler tried to impose his vision of the world based on racial inequality. His reign is one of the darkest periods in world history.

Key words: Adolf Hitler's childhood, political career, Nazi regime, World War II (Rise, defeat and death)